

INSPIRATIONSMATERIALE

Energi og klimaforandringer



OMSTILLING

For fjerde gang: Vindmøller på land er billigst

Ingen anden energiteknologi i Danmark kan producere strøm så billigt som møller på land, fastslår Rockwool Fonden. Udviklingen fortsætter i møllernes favør, selv om kulkraftværker har fået massiv støtte på EU-niveau i årtier

Af Jørgen Steen Nielsen

Herefter kan næppe nogen være i tvivl: I dag præsenteres for fjerde gang inden for få måneder en rapport, der fortæller, at den billigste måde at producere strøm på er via vindmøller på land. Hvor strøm produceret i værker med fossil energi bliver stedse dyrere, så falder prisen for elproduktion ved vindkraft konstant. Faktisk koster strøm fra landmøller nu under halvdelen af strøm produceret på traditionelle kraftværker, såkaldt termisk produktion.

Det er Rockwool Fonden, der i samarbejde med professor i økonomi Anders Sørensen, Centre for Business and Economic Research på Copenhagen Business School (CBS), fremlægger den seneste analyse af omkostningerne ved forskellige måder at producere el på i Danmark. Analysen har også relevans internationalt, fordi Danmark er landet, hvor vindkraften er nået op på den højeste andel af elproduktionen, p.t. næsten 40 pct.

»Prisen for en megawatt-time lavet på vind er betydeligt lavere,

end hvis den er produceret med kul, olie eller gas. Og forskellen er steget markant de seneste årtier,« konkluderer Rockwool Fonden, der har analyseret prisudviklingen fra 1998 til 2011.

»Mens el fra vind (i 2011, red.) kostede 270 kr. pr. megawatt-time, var omkostningen ved termisk produktion steget til knap 870 kr. Altså kostede termisk produceret el 220 pct. mere end el fra vind.«

Forklaringen er enkel:

»Mens råvarerne, særligt fossile brændsler, til den termiske produktion er blevet stadigt dyrere, så er vindmøllernes effekt øget markant.«

»Møllerne er blevet meget større, der er kommet bedre styr på at sætte dem op de rigtige steder, og effektiviteten af den enkelt vindmølle er

steget. Det er hovedforklaringen på det massive fald i prisen fra 1998 til 2011.«

Til gengæld er f.eks. prisen på olie steget fra ca. 12 dollar pr. tønde i 1998 til knap 90 dollar som gennemsnit for 2013, oplyser analysen. Kulprisen er i samme periode næsten fordoblet.

Rockwool-undersøgelsen bekræfter den analyse, Energistyrelsen præsenterede i juli med følgende konklusion:

»Ifølge analysen er det billigst at etablere landvind. Næstbilligst er havvindmøller, nye centrale værker på kul og naturgas samt nye decentraler værker på naturgas. Herefter følger nye centrale værker fyret med træpiller samt centrale værker ombygget fra kul til træpiller. Dyrest er decentraler værker på biomasse og solceller.«

Prisen for omstilling

En ting er, at danske vindmøller på land ifølge Rockwool Fonden og Energistyrelsen producerer billigere el end fossile kraftværker. Noget andet kan imidlertid være, hvad vindkraftens indmarch betyder for den gennemsnitlige produktionspris for el i det samlede danske energisystem. Også det ligger der nu vurderinger af.

Professor Anders Sørensen har således for Rockwool Fonden beregnet, hvad den eksisterende vindkraftudbygning har kostet samfundsmæssigt, mens konsulentvirksomheden Ea Energianalyse har estimeret den fremtidige samfundsmæssige værdi af den forventede vindkraftudbygning.

Anders Sørensens beregning er en 'kontrafaktisk' analyse, hvor dagens elsystem sammenlignes med et tænkt system, hvor vindkraften aldrig var blevet introduceret. Konklusionen på dette tankeeksperiment er umiddelbart overraskende:

»Produktionen af strøm ville være 14 pct. billigere i dag, hvis ikke vind var en del af ligningen.«

Forklaringen er, at et elsystem med mange møller, der producerer som vinden blæser, har brug for en ekstra kapacitet i form af kraftværker, der kan sættes i gang efter behov.

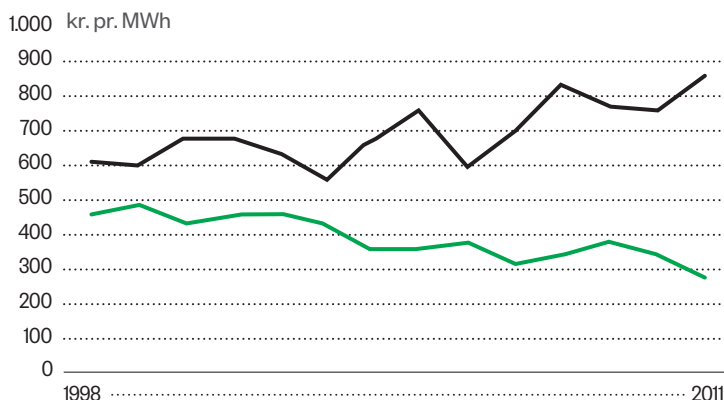
»Vi har et back-up-system, der leverer el, når det er vindstille. Vi har altså en massiv overkapacitet – og det koster,« siger Anders Sørensen.

Dagens eksisterende kraftværker med kul eller andet brændsel kører altså mindre, end de ville have gjort i et vindkraftfrit system, og derfor bliver deres produktion og rentabilitet ringere end ved fuld drift. Og det betyder – ifølge tankeeksperimentet – at den gennemsnitlige pris i det danske elsystem bliver 14 pct. højere, end den ville have været uden vindmøllerne.

»Isoleret set er vind ikke en dyr produktionsform,« gentager Anders Sørensen og gør opmærksom

PRIS FOR EL FRA FOSSILT KRAFTVÆRK STIGER – PRIS FOR VINDKRAFT FALDER

- Kraftværk med fossil energi/biomasse
- Vind



Kilde: Rockwool Fonden

'Danmarks klimaregnskab er værre end hidtil antaget'

Vi tørrer CO₂-belastning af på kineserne og andre, som producerer en stadig større del af vores forbrugsvarer. Det forværrer Kinas og klodens CO₂-regnskab, men pynter på Danmarks, viser Rockwool Fonden

Af Jørgen Steen Nielsen

Vindmøllerne har bidraget afgørende til, at de danske CO₂-udledninger er reduceret mærkbart. Selv under den økonomiske højkonjunktur i tiåret frem

til 2007 faldt udledningerne med en femtedel. Men vindkraften og andre grønne energitiltag er ikke hele forklaringen. Vigtigere er faktisk, at vi i samme periode har flyttet megen CO₂-belastende produktion ud af landet.

Det fremgår af en ny analyse

fra Rockwool Fonden, udarbejdet i samarbejde med lektor Clinton J. Levitt, professor Anders Sørensen m.fl. fra Copenhagen Business School, CBS.

Her har man ikke blot set på, hvor meget CO₂ Danmark udleder ved den samlede indenlandske produktion af varer, transport, opvarmning etc. Man har også beregnet udledningen ved danskernes årlige forbrug af varer, som i stigende grad fremstilles uden for landets grænser.

»Kigger man alene på produktion, er udledningen af CO₂ faldet med imponerende 20 procent gennem det økonomiske opsving fra 1996-

2007. Tager man derimod højde for forbrug, er faldet kun på fem procent,« skriver Rockwool Fonden i sin analyse.

»Forklaringen er, at Danmark i stadig stigende grad importerer varer, som har kostet meget CO₂-udledning at producere. Tilbage i 1996 var der balance i CO₂-regnskabet for im- og eksport, så udenrigshandelen påvirkede ikke det samlede billede. Helt anderledes ser det ud i 2007, hvor vi importerede varer, som har høj CO₂-belastning.«

»Den øgede samhandel med Kina er hovedforklaringen på, at vi i stadig stigende grad importerer

os til et større CO₂-aftryk,« præciserer analysen.

På Kinas konto

Alene i perioden fra 2001, hvor Kina blev medlem af Verdenshandelsorganisationen WTO og øgede sin samhandel, og frem til 2008 blev Kinas andel af den danske import tredoblet.

»De varer, vi i stadig stigende grad importerer fra Kina, er altså blevet produceret på en måde, som er forbundet med

Illustration: Josephine Kyhn/iBureauet

på, at han ikke har foretaget nogen vurdering af, om de estimerede 14 pct. er en rimelig pris for de andre fordele, vindkraften giver: mindre CO₂, mindre forurening og mindre brændselsafhængighed. Ifølge analysen er CO₂-udledningen fra det danske elsystem reduceret med næsten en tredjedel i løbet af de seneste to årtier, hvor vindkapaciteten samtidig er firedoblet.

Værdien

Ea Energianalyse har for Danmarks Vindmølleforening og Vindenergi Danmark vurderet den samfundsøkonomiske værdi for Danmark af en forventet udbygning med vindkraft frem til 2035. Analysen har medregnet, at det koster noget i form af reservekapacitet og gode elfor-

bindelser til udlandet at sikre forsyningssikkerhed i et elsystem, hvor vindkraften ventes udvidet med 66 pct. i forhold til nu. Denne omkostning kalder Ea Energianalyse for vindkraftens 'integrationsomkostning' og estimerer den til 150 kr. pr. megawatt-time, svarende til 15 øre pr. kilowatt-time.

»Selv med et samlet tillæg på 15 øre pr. kilowatt-time for omkostninger til vindintegration frem mod 2035 er landvind stadig den billigste VETeknologi set fra samfundet side,« lyder konklusionen.

Prisen for vindkraftstrøm beregnes således i scenariet til 466 kr. pr. megawatt-time. Kul skal i 2035 ifølge regeringens klimastrategi være helt ude af det danske elsystem, men skulle kulkraftværkerne alligevel være der, ville prisen ifølge konsulentvirksomheden være 483 kr. pr. kilowatt-time.

De 'glemte' omkostninger

Hverken Rockwool Fondens, Energistyrelsens eller Ea Energianalyses

estimerer af elproduktionspriserne medregner de forskellige energiteknologiers såkaldte eksternaliteter, dvs. de eksterne omkostninger for bl.a. miljøet, klimaet, de begrænsede ressourcer og menneskers sundhed, som er forbundet med teknologierne, men som ikke i dag indgår i elprisen.

Det er til gengæld gjort i en aktuell undersøgelse lavet for EU-Kommisjonen af rådgivningsvirksomheden Ecofys. Her finder man som gennemsnit for alle EU-lande, at elproduktion med kul og med landvind i dag er næsten på niveau – henholdsvis 558 og 596 kr. pr. megawatt-time – hvis man ikke regner de eksterne omkostninger med. Gør man imidlertid det, belastes prisen på el fra kulkraftværker med over 700 kr. pr. megawatt-time, mens eksternaliteterne for landmøller kun er godt 30 kr.

»I dag er kun ca. en tredjedel af omkostningerne ved kulkraft afspejlet i prisen, og dermed er teknologien meget dyrere, end hvad menigmand tror,« bemærkede Jan Hylleberg, administrerende direktør for brancheorganisationen Vindmølleindustrien, ved EU-rapportens offentliggørelse for nylig.

Rapporten konkluderer i øvrigt, at kul i perioden 1970-2007 har fået i størrelsesorden 2.830 mia. kr. i forskellige former for offentlig støtte i EU-landene, mens vindkraften anslås at have fået 130-180 mia. kr. i tiden 1990-2007.

jsn@information.dk

en meget stor CO₂-forurening,« hedder det.

Med andre ord: Danmark har forbedret sit klimaregnskab ved at importere varer fra Kina i stedet for selv at producere dem. Det har til gengæld forværret Kinas

CO₂-regnskab og er således med til at forklare, at Kina i dag er verdens største CO₂-udleder. Samtidig har udflytningen af produktion betydet en samlet forværring af de globale udledninger, fordi Kina fortsat producerer mindre CO₂-effektivt end Danmark på grund af sit høje kulforbrug og mindre energieffektive industri. Dertil kommer den ekstra transport af varer, som før produceredes herhjemme.

Hvis man i beregningerne flytter CO₂-udledningen knyttet til danskernes forbrug af udenlandsk producerede varer 'hjem' til et dansk CO₂-regnskab, så betyder det ifølge

Rockwool Fonden, at udledningen pr. dansker i 2007 vokser fra 12 ton pr. år til 13,4 ton. Det betyder også, at danskerens CO₂-udledning bliver næsten fire gange så stor som gennemsnitskineserens.

Analysen kan på grund af international datamangel kun føres frem til 2009. Fra 2007-09 er CO₂-bidraget fra importbaseret forbrug ifølge Rockwool Fonden faldet, simpelthen fordi verdenshandelen har tabt fart under den økonomiske krise.

jsn@information.dk

Den store incitamentsomstilling

At nå til et system med 100 pct. vedvarende energi kræver omlægning af afgifter og tilskud. Det må de højtuddannede i centraladministrationen vel kunne finde ud af



Kommentar

Af Henrik Kærgaard

Vi skal have omstillet det danske energisystem til 100 pct. vedvarende energi i 2050. Det kræver en meget omfattende og stramt koordineret indsats at lykkes med dette inden for en rimelig økonomisk ramme – og det kræver igen et økonomisk incitamentssystem, der systematisk skubber udviklingen i den rigtige retning på energiområdet som helhed. Energiområdet er i dag reguleret via et meget stort antal afgifter og tilskudsordninger, der dels ikke løser denne problemstilling, dels er meget uoverskuelige for den enkelte aktør. Det er noget rod, som effektivt forhindrer den ønskede udvikling, og der arbejdes da også på det p.t.

Modellen kunne være et samlet incitamentssystem for både afgifter og tilskud, i f.eks. fire trin:

1. Høje incitamenter til teknologier på forsøgsstadiet, som vi ønsker at fremme – lave afgifter og målrettede tilskud tilpasset den konkrete situation.
2. Middel incitamenter til kommercielt umodne teknologier på prototypestadiet, som vi ønsker at fremme – lave afgifter og passende tilskud til etablering og drift.
3. Lave incitamenter til kommercielt modne teknologier, som vi ønsker at fremme – relativt lave afgifter og ingen driftstilskud.
4. Ingen eller negative incitamenter til modne teknologier, som vi ikke ønsker at fremme – passende/høje afgifter og selv sagt ingen tilskud!

Afgifter og tilskud skal løbende tilpasses den aktuelle markeds- og videnssituation og den ønskede udvikling og skal samordnes omhyggeligt. Da målet er lave CO₂-emissioner, skal grundlaget for den samlede regulering tage udgangspunkt i CO₂-udledning pr. effektiv energienhed – et reguleringsgrundlag, som det i dag er muligt at håndtere i praksis. Endvidere skal reguleringen tage udgangspunkt i totale livscyklusomkostninger pr. energienhed i det omfang, dette er praktisk muligt, altså inklusive de økonomiske omkostninger

der i dag ikke medregnes i priserne. Dette vil samlet set kræve en meget grundlæggende omlægning af det eksisterende reguleringssystem – og dette skal gøres nogenlunde provenunetralt for staten. Denne udfordring er betydelig, men næppe umulig.

Dilemmaer

Der er dog nogle helt særlige dilemmaer i dette, ikke mindst følgende:

- Mange af de største energiforbrugere i Danmark er helt eller delvist fritaget fra energiafgifter og har dermed adgang til meget billig energi. Dette sker selv sagt under hensyntagen til eksport og beskæftigelse, men har den bivirkning, at de energieffektiviseringer og besparelser, som er mulige at gennemføre, i praksis ikke kan betale sig. Heldigvis gør mange en stor indsats alligevel, men samlet set er denne situation ikke holdbar i længden.

- Dette forhold medfører yderligere, at der mange steder går store mængder energi til spilde, ikke mindst i form af spildvarme – energi, som kunne udnyttes til varmforsyning i lokale eller kollektive varmesystemer. Dette er selv sagt u hensigtsmæssigt og skyldes i praksis, at energien ved varmeudnyttelse og efterfølgende salg bliver afgiftsbelagt, hvorefter anlægsinvesteringen ikke kan betale sig, hverken for den konkrete virksomhed eller f.eks. for en varmforsyning.

Det første forhold er svært at gøre noget ved, med mindre man kan øge energiafgifterne til et 'normalt' niveau for virksomhederne og kompensere herfor på andre afgiftsområder eller via tilskud og dermed opnå en markedsmekanisme på energiområdet, der er i overensstemmelse med de nationale mål.

Det andet forhold må kunne løses pragmatisk, f.eks. ved at gøre den udnyttede spildenergi helt eller delvist afgiftsfri i en periode, svarende til afskrivningen på investeringen. Samlet provenunetralt vil kræve en tæt samordning mellem flere ministerier – og det burde vel være muligt med det høje uddannelsesniveau i centraladministrationen?

omstilling@information.dk

Henrik Kærgaard
er udviklingschef i
rådgivningsfirmaet NIRAS

OMSTILLING

’Det er så givende, når noget lykkes’

Mens klimaforskerne maler nye skræmmende scenarier for planeten, tager elever på to københavnske nabogymnasier fat på omstillingen der, hvor de står

Af Jørgen Steen Nielsen

Der er et trådhegn og en gitterlås imellem dem. Så de har ikke talt meget sammen. Ikke vidst, hvad hinanden gik og lavede. Men nu gør de.

Københavns Åbne Gymnasium ligger på Sjælør Boulevard 133, Sankt Annæ Gymnasium på Sjælør Boulevard 135. Begge steder har elever kastet sig over at skabe en grøn omstilling af skolen. På Sankt Annæ på elevernes eget initiativ, på Københavns Åbne Gymnasium med engagerede lærere som igangsættere.

Miljøgruppen på det ene gymnasium og klimaudvalget på det andet er to af mange eksempler på gymnasieunge, der ikke lader sig tynde til jorden af budskaberne om truende klimakatastrofer. Unge som ikke vender ryggen til omverdenen under presset fra den ’lydighedskultur’, som får mange til at »internalisere kravene om omstillingsparathed» og konkurrere med sig selv og hinanden om at præstere, som den norske professor i filosofi Arne Johan Vetlesen udtrykte det her i avisen i fredags.

På Sankt Annæ Gymnasium var det 3. g’eren Johan Aagaard Hagemann, der i januar tænkte, at det ikke går at være sig selv nok, og at noget måtte ske.

»Jeg var nok mere frustreret end bekymret,« fortæller han.

»Frustreret over, at så mange mennesker med indflydelse i samfundet ikke kan forstå, at ting ikke kan vokse uendeligt i et miljø, der er begrænset. Det virker som en helt logisk erkendelse, men alligevel går det ind ad det ene øre og ud af det andet. Det er meget frustrerende og giver én lyst til at sige: Hvad laver I dog?«

Det grønne klasseværelse

Johan sidder med gymnasiekam-

meraten fra Sankt Annæ, Rose Marie Tom-Petersen, og snakker grøn omstilling med to elever fra klimaudvalget på Københavns Åbne Gymnasium (KG), Rebecca Mielonen Rothenborg og Albert Faureholm Laursen. Bragt sammen af Information for at dele tanker, ideer og erfaringer hen over trådhegnet

»Det, der motiverer mig, er det med at få noget til at lykkes. Vi har prøvet at gøre det meget konkret og praktisk,« siger Johan.

For Rebecca er klimatruslen i 2014, hvad atomtruslen var for forældregenerationen i 1980’erne.

»Det er på en eller andet måde *problemet*. Og jeg tænker, at man ikke kan vente på, at indsatsen starter fra toppen. Man må starte, hvor man er.«

»Som Johan siger, så er det så givende, når noget lykkes Og det er sjovt at være flere sammen om et projekt og mærke, at der er noget, vi bare vil sammen,« siger Rebecca.

Hun er 3. g’er på KG, hvor initiativet til grøn omstilling kom fra en ildsjæl blandt lærerne, Mads Strarup, der underviser i filosofi og samfundsfag, men nu ruller det bredt på gymnasiet.

Således også længst oppe, hvor en tagterrasse, der engang var rektors privilegium, nu er omdannet til grønt klasseværelse under åben himmel.

»Vi i klimaudvalget har været med til at starte det ved at plante planter deroppe. Nu er det meningen, at undervisningen der skal orienteres mod bæredygtighed,« fortæller Rebecca.

Fra det grønne klasseværelse kan man se ned på et andet tag med helt grønt plantedække, der kan opsuge regnvand og CO₂ og isolere mod kulde og varme.

»Og på et tredje tag er der lige installeret 100 solcellepaneler,« tilføjer Albert.

Han og tre kammerater har til KG’s facebookside produceret en nyhedsvideo, hvor Albert interviewer en solcelleekspert og gymnasiets rektor om dette grønne initiativ, der er kommet til verden på et ønske fra klimagruppe og elever. Ifølge rektor vil solcellerne have betalt sig hjem på ca. otte år. I gymnasiets lounge vil en skærm løbende fortælle om egenproduktionen af grøn strøm, efter planen tilstrækkelig til at dække skolens forbrug.

»Når det gælder solcellerne, har vi foreløbig været mere heldige end jer på Sankt Annæ,« siger Albert.

Hvor KG er en selvejende institution, der kan ud- og ombygge, som man vil og har råd, er Sankt Annæ et kommunalt gymnasium – vist nok det eneste i landet – og det handler derfor om kommunens penge og beslutninger, hvis der skal ske større ændringer. Skoleledelsen har tidligere bedt om lov til at opsætte solpaneler på et stort tag, men kommunen sagde på det tidspunkt nej af økonomiske og byggetekniske grunde.

Prisfald på solceller og nye, lettere anlæg gør, at klimaudvalget og ledelsen nu igen øjner håb.

Uanset hvordan det går, vil man opsætte et mindre antal solceller på taget af et nyt ’naturvidenskabens hus’, som Sankt Annæ indvier i denne uge, og som på taget også skal have en beplantet flade ved siden af en blank flade, så elever bl.a. kan måle det grønnes evne til at holde på regnvand.

Omverdensansvaret

På gymnasiet har man været i gang med energibesparende foranstaltninger i en årrække, drevet af Københavns kommunes grønne dagsorden og skolens ledelse. Der er skiftet lyskilder, installeret lyssensorer, lavet bedre ventilation m.m. Nu har eleverne blandet sig, sat fart på nedefra og dermed skabt en forankring, som lærerne sætter pris på. En vilje blandt elever til et omverdensansvar, som rækker ud over egen næsetip, og som også på andre områder er blevet tydeligt det sidste par år, som en af lærerne udtrykker det.

»Jeg surfede på Facebook og stødte på en veninde, der har lavet en miljøgruppe på Rysensteen Gymnasium,« fortæller Johan.

»Det lød spændende, og derfor tog jeg de samme initiativer, som hun havde taget. Plastrede bl.a. toilet dørene til med artikler og plakater. Det førte til en kerne på syv-otte stykker i en ny miljøgruppe, og på vores første møde vedtog vi at arbejde for tre ting: omlægning og reduktion af energiforbruget, optimering af resourceforbruget og information til eleverne om bæredygtig omstilling.«

Johan, Rose Marie og de andre i miljøgruppen tog kontakt til EnergiTjenesten og fik en energivejleder til at gennemgå skolen og pege på en række nye muligheder for besparelser. Dem søger man nu at realisere.

»Vi har en pedel, som virkelig er god til at sætte ting i gang. Vi vil



Johan Aagaard Hagemann, Rebecca Mielonen Rothenborg, Albert Faureholm Laursen og Rose Marie Tom-Petersen er gået i gang med en grøn omstilling af deres gymnasier. De tør ikke vente på, at politikerne gør noget ved klimaproblemerne. Foto: Tor Birk Trads

gerne have sådan nogle perlatorer på vandhanerne, som blander luft i vandet og sparer en masse. Dem har han allerede bestilt. Vi har også fået en duplex-printer, så man kan skrive ud på begge sider af papiret,« beretter Rose Marie.

Selv har hun mest fokus på Sankt Annæ’s kantine.

»Der er ret mange vegetarer på gymnasiet, så vi forsøger at få kanten til at lave en vegetarordning. Den er nu på vej.«

Sværere er det ifølge Rose Marie at få kanten til at indse sparepotentialet i at sætte låger i de åbne køleskabe, hvor maden stilles frem.

Sustainland

Den grønne omstilling udgøres af mange små skridt. Også på KG.

»Vi har sat pantspande op til brugte dåser og flasker plus papirkasser til brugt papir. Vi har sat plakater op i printerrummet med opfordring til at printe på begge sider. Og vi har fået opsat vandhaner med sensorer, så man ikke skal skrue på dem. Det er nogle meget praktiske ting,« fortæller Rebecca.

Det helt store projekt på KG er lige nu Sustainland, en bæredygtighedsfestival, der løber af stablen den 17. november, varer en uge og foruden fagfolks besøg omfatter 16 workshops, hvor elever skal »involveres aktivt og medskabende i løsningsprocessen«, som det hedder. Det er workshops om lokal fødevarerproduktion, bæredygtig poetry slam, begrænsning af madspild, udvikling af en affalds-app m.m.

Hver morgen under festivalen samles eleverne og får en videorap-

“Jeg er frustreret over, at så mange mennesker med indflydelse i samfundet ikke kan forstå, at ting ikke kan vokse uendeligt i et miljø, der er begrænset. Det virker som en helt logisk erkendelse, men alligevel går det ind ad det ene øre og ud af det andet

Johan Aagaard Hagemann
3. g’er på Sankt Annæ Gymnasium

Velkommen til fremtiden

Plastik, som suger CO₂-ud af atmosfæren, airconditionanlæg, der kører på saltvand, og selvrensende tæpper. Til bæredygtighedsaward-show får man et glimt af fremtiden



Af Signe Didde Frese

filmen *Tilbage til fremtiden II* fra 1989 rejser Michael J. Fox frem i tiden til det futuristiske 2015. I fiktionens høj-automatiserede fremtid findes der selvsnørende sko, støjende trafik er sløjfet, fordi folk transporterer sig i lydsvage flyvende biler eller på skateboards, og fjernsyn er tynde som papir. I 1989 virkede alt dette som en vild fremtidsvision. Nu står vi på tærsklen til 2015, og hvis man genser filmen, vil fremtidsbilledet måske virke lidt komisk. Og så alligevel ikke.

Forleden var jeg til et arrangement, hvor jeg blev præsenteret for plastik, der suger CO₂ ud af atmosfæren, fiskeskind, der kan bruges som designer-tekstiler, og airconditionanlæg, der kører på saltvand.

Torsdag aften i sidste uge materialiserede fremtiden sig på Det Kongelige Teater, da de bedste grønne initiativer blev kåret ved Sustainia 100 Solutions Award-show. Og det var ikke teater, skuespil og storladne retorik, der flød ud over scenekanten den aften. Det var konkrete resultater og vilde projekter, der på hver deres måde allerede i dag bidrager til grøn omstilling. Et af projekterne er 'aircarbon' – en amerikansk teknologi, der indfanger kulstof fra atmosfæren til fremstilling af plastikmateriale, og på den måde skaber et 'CO₂-negativt' plastikprodukt. Det vil sige, at jo mere af denne type plastik der bruges, desto bedre får atmosfæren det. Plastikken bliver allerede anvendt i bl.a. stoleproduktion og til mobiltelefoncovers.

Et andet projekt er etablering af bygninger, der producerer mere energi, end de bruger. Eller hvad med selvrensende tæpper, der forbedrer indeklimaet eller Wecyclers, en forrentningsmodel, hvor fattige indsamler og sorterer skrald, som sælges til genanvendelsesvirksomheder?

På markedsvilkår

I modsætning til *Tilbage til fremtiden* hviler nutiden man-

ge grønne projekter ikke på fri fantasi og skøre ideer udtænkt i et veludrustet Hollywood-studie. Én af forudsætninger for at blive nomineret til Sustainia 100 er nemlig, at ideerne skal være rentable og skalerbare. Det er netop dét, der gør ideerne interessante. Vi får ikke en grønnere verden, hvis ikke de grønne ideer er konkurrencedygtige og på sigt kan klare sig på almindelige markedsvilkår og kan skales op, så de i sidste ende får betydning for meget og mange. For selv om det lyder smukt, så ændrer vi ikke meget med idealisme og gode intentioner alene.

Virksomheders mulighed for at kunne skabe vækst (og, ja, også profit) ud af grønne løsninger er en af nøglerne til at nå i mål med den grønne omstilling.

Som Connie Hedegaard sagde i sin sidste tale som klimakommissær samme aften:

»Lad det ikke være op til politikerne alene at skabe forandring.«

Man kan ikke lovgive sig til alt, og de politiske systemer har da også vist sig at være karakteriseret af inertie og handlingslammelse, når det gælder regulering af grønne tiltag.

Derfor er det afgørende, at der bliver tænkt i kommercielle løsninger, der kan klare sig både pris- og kvalitetsmæssigt i konkurrencen med konventionelle produkter allerede ved ideens fødsel. For nok kan grønne løsninger være en gave til fremtiden. Men hvis gaven er pakket ind i grimt papir – og du i øvrigt selv skal betale for den, så vil den næppe stå øverst på ønskelisten.

Selvfølgelig kan vi ikke overlade alt til markeds kræfterne – se bare på finanskrisen – og selv om virksomheder har et stort ansvar for verdens sørgelige miljømæssige tilstand, viser de tusindvis af løsninger, som bl.a. Sustainia har identificeret, at fremsynede virksomheder er begyndt at bidrage til løsningerne frem for til problemerne.

Skulle nogen finde på at lave en film om, hvordan verden ser ud i 2035, ville jeg lade mig kraftigt inspirere af nutidens ideer.

Signe Didde Frese er cand. techn.soc. og programchef for miljø og klima i COOP



port om løsninger ude i den store verden bragt hjem af fem hold 'korrespondenter' – elever, der op til festivalugen er udsendt til Kenya, Kairo, New York, London samt Danmarks vedvarende energi-ø, Samsø, for at afsøge lokale bæredygtighedsstrategier.

Rebecca skal næste uge af sted til Kairo, mens Albert tager til Kenya for bl.a. at se på affaldsgebrug i Nairobi's store slumby Kibera.

»For mig giver det her så god mening. I stedet for at diskutere, om der er et problem med klimaet, ser vi konkret på, hvordan man f.eks. kan skabe nogle kredsløb. Vi har på forhånd fået kontakter i Kenya, og der er virkelig mange fede projekter. Mange landsbyer lever jo bæredygtigt uden at tænke over det – måske kan vi lære af dem,« siger Albert.

Faktisk svært

Det er ikke alle elever på de to gymnasier, der er klima- og miljøaktivister. Så langtfra. Det er faktisk svært at få kammeraterne til at huske at bruge pantspandene og papirkasserne på KG, fortæller Albert og Rebecca.

»Der er mange, der er ligeglade og ikke benytter de ting, vi prøver at introducere. Der er også nogle, der synes, at klimaudvalget er et taberudvalg. Det er ret frustrerende,« siger Rebecca.

»Folk laver også jokes med det, når jeg siger, at de skal huske at slukke lyset. Det er fint nok, men det siger noget om deres indstilling,« tilføjer Albert.

»På Sankt Annæ er der nogle, der siger: 'Hvad hjælper det i den store sammenhæng, at I har lavet en

miljøgruppe?' Men sådan tænker jeg ikke. Det er jo ikke enten eller. Ikke sådan, at man enten må handle på det helt nære, lokale plan eller arbejde med en større systemkritik,« mener Johan.

Rose Marie ser et blandet billede.

»Ret mange er bevidste om, at der er et problem, og at man skal gøre noget ved det. De vælger måske en anden måde end lige at være med i en miljøgruppe. Så er der også nogle aktive modstandere. 'Det kan godt være, der er et klimaproblem, men vi skal også skabe vækst og arbejdspladser,' siger de – ligesom politikerne. Men der er ikke så mange, der slet ikke tænker over det. Det er kommet ind under huden på folk,« mener hun.

Johan nævner, at miljøgruppen har rigtig mange likes på Facebook.

»Det er rigtig fedt. Men det er lidt anderledes, når vi skal til at lave noget konkret,« siger han.

»På KG er der også flere, der kommer til vores møder nu. Det er, når vi skal til at lave noget, at engagementet falder. Alle folk har så travlt, orker ikke rigtig,« siger Rebecca.

Omverdensansvaret kontra presset for at præstere, leve op til omgivelsernes forventninger, være succesfulde. For mange en modsætning. For de unge i de to grønne gymnasieudvalg er det, som om det hænger sammen.

»Det giver sådan en fed følelse, når noget af det, man foreslår på skolen, bliver til virkelighed. Det er en succesoplevelse,« siger Johan.

I går mødtes han og de andre fra Sankt Annæ's miljøgruppe igen med Rebecca, Albert og andre fra KG's

klimaudvalg for at snakke videre om fælles ideer. Og i morgen kommer nogle fra gruppen UngEnergi for at fortælle, hvordan man laver bæredygtig fredagsbar.

jsn@information.dk

FAKTA

Grønne gymnasier

● Både gruppen UngEnergi under organisationen Vedvarende Energi, Klimaambassaden under den grønne tænketank Concito samt Friluftsrådet tager ud og vejleder elever, der på gymnasier vil sætte gang i den grønne omstilling.

● De rapporterer om mange initiativer med grønne udvalg, energitjek, solceller, tøjbytteevents m.m. Og blandt de aktive gymnasier nævnes Egå Gymnasium, Aarhus Katedralskole, Ikast-Brande Gymnasium, Rysensteen Gymnasium, Esbjerg Gymnasium, Christianshavns Gymnasium, Roskilde Gymnasium, Roskilde Katedralskole, Viborg Katedralskole, Odense Katedralskole, Allsundgymnasiet, Odder Gymnasium, Skive Gymnasium, Gymnasiet HTX Skjern samt Sankt Annæ Gymnasium og Københavns Åbne Gymnasium. ● DR Gymnasium har en særlig hjemmeside om grøn omstilling.

Kun chokterapi kan kurere kloden

Superstjerne-forfatteren Naomi Klein opfordrer til et verdensomspændende oprør fra neden i sit nye slagordsmanifest, som anviser en radikal vej mod klodens frelse

Ny bog

Af Lars Trier Mogensen

De kulsorte købmænd, der finansierer klimafor-næg-ternes effektive propa-ganda, trænger til at få tilbage af samme skuffe: Tiden er til radi-kale løsninger. Nøjagtig ligesom finanskrisen blev udnyttet af kon-servative politikere til at skabe en undtagelsestilstand, der kunne legitimere sociale nedskærin-ger og såkaldt *austerity*-politik, er det på høje tid at skruer hårdt op for klimaretorikken – og bruge klodens alarmerende ophedning til at mobilisere befolkninger på tværs af grænser i kampen for en ny socialt afbalanceret verdens-orden.

Sådan lyder den storladne ho-vedpointe i den canadiske best-seller-forfatter Naomi Kleins nye bog, *Intet bliver som før*, en glimrende titel-oversættelse af origi-nalen *This Changes Everything*: Et lettil-gængeligt mustens-værk, som kan blive en tiltrængt træde-sten for en skarpere og mere polemisk klimakamp.

Ifølge den 44-årige forfat-ter er den globale opvarmning nemlig ikke kun forårsaget af vestligt overforbrug af fossile brændstoffer, men skyldes selve kapitalismens iboende og nådesløse de-struktion af naturgrund-laget.

Naomi Klein bygger slag-kraftigt videre på indsig-terne fra sine to tidligere bøger, *No Logo* (2000), som handlede om varemærker-nes magt, sweatshop-arbejdere og behovet for en ny modstand mod den globale forbrugerisme, og ikke mindst *Chokdoktrinen* (2008), som beskrev, hvordan re-aktio-nære

BLÅ BOG

Naomi Klein

- Journalist, forfatter og aktivist, født den 8. maj 1970 i Montreal, Canada.
- Skrev for og blev senere redaktør for studenterbladet 'The Varsity', men droppede senere ud af University of Toronto for at arbejde som journalist for bl.a. Toronto Globe and Mail. Har også skrevet for bl.a. The Nation, In These Times, This Magazine og The Guardian.
- Bøger: 'No Logo' (2000) 'Fences and windows' (2002) 'Chokdoktrinen' (2007) 'Intet bliver som før' (2014).

kræfter siden 1970'erne succesfuldt har udnyttet kriser, krige og katastrofer til at gennemtvunge privatiseringer, skattelettelser og nedskæringer. Nu vil hun vende det alt sammen på hovedet.

Klimakamp er klassekamp

I *Intet bliver som før* udfordrer hun præmissen for den udbredte forestilling om, at en bæredygtig såkaldt 'grøn' omstilling vil kunne gennemføres under og forenes med de globalt deregulerede markedskræfter. Ifølge Klein er små tekniske fix tæt på ligegyldige, så længe kapitalismen skævvrider og omfordeler ressourcerne fra de allerede besiddelsesløse til klodens superrigeste.

Denne gang forsøger hun dermed at gøre alt det, som de kommercielle mørkemænd har lært hende, indirekte. I en form for politisk jiu-jitsu forsøger Naomi Klein at dreje og bruge modstandernes kraft imod dem selv, ganske enkelt ved dels at udnytte varemærke- og marketingsverdenens *just do it*-mentalitet til at lancere en letfattelig opsang om at turde kræve det umulige og dels ved at kopiere de multinationale koncerner og deres politiker-marionetdukkers kyniske evne til at bruge force majeure-situationer til pludselig at gennemtrumfe spareløsninger.

En af Naomi Kleins mange overraskende, skarpe pointer er, at klimaforbægerne rent faktisk har ret, når de betegner klimapolitik som socialisme i forkledning – som det senest kom til at udtryk her i weekenden, da den australske konservative premierminister Tony Abbott afviste den amerikanske præsident Obamas nye klimapakke til fattige lande med en opsigtsvækkende formulering om, at det blot var »socialisme forklædt som miljøbevidsthed«. På provokerende vis opfordrer Naomi Klein til, at skræmmebil-ledet ikke gendrives, men i stedet bruges til at hæve ambitionsniveauet.

Sorte penge styrer

Forudsætningen for at kunne omkalfatre den globale økonomi –

og udligne de ekstreme skævvridninger mellem på den ene side de jordbundne befolkninger i de fattige lande, der i stigende grad får deres økosystemer smadret, og på den anden side eliten i de rige lande, som blot ser nye forretningsmuligheder i uoprettelige naturødelæggelser – er ifølge Klein ikke længere den hidtil mislykkede grønne pragmatisme, men snarere en ny konfrontationslinje med en rødere kant.

Bogen er båret af en kritisk optrævelse af de pengeinteresser, som står bag bestræbelserne på dels at nedtone klimaforandringerne fremskredne omfang, og dels at negligere de sociale spændinger, som følger i kølvandet. Balancerende på kanten af det konspirationsteoretiske formår Naomi Klein at påvise, hvor stærke kræfter der arbejder for at forvirre debatten om de ubekvemme kendsgerninger, som forskere har fremlagt i årevis.

Folkelig mobilisering

Som mangeårigt ikon for globaliseringskritiske demonstranter, særligt i Nordamerika, nærer Naomi Klein selv store forventninger til potentialet i folkelig mobilisering, som det f.eks. er sket i Vendsyssel mod den franske energigigant Totals skifergas-projekt. Hun beskriver en række spirende og grænseoverskridende tendenser til øget klimaengagement, som hun kalder '*Blockadia*': en ny modstandsbevægelse mod naturødelæggelse. Ligefrem optimistisk kan Naomi Kleins bog dog ikke kaldes.

Til gengæld er hendes grundpointe om at udnytte det klimatiske opbrud til at påføre verdensøkonomien en ny chokterapi, denne gang socialt progressiv, så spektakulær og umådeholden, at hun måske endnu en gang kan være med til at skabe lidt intellektuel ravage? For indtil videre synes alt at være som altid.

ltn@information.dk

Naomi Klein: *Intet bliver som før*. Forlaget Klim, 580 sider, 349 kroner

Satiretegningen sætter streg under friheden til at ytre sig

Den satiriske bladtegning er en samfundsaktør, der presser grænserne for, hvad der ytres i den offentlige debat. Det har Blæksprutten gjort i 125 år. Nu udkommer årshæftet for sidste gang

Af Sarah Piil

Med Københavns måske største vinduesparti i ryggen og et 210 kvadratmeter stort Per Kirkeby-maleri over sig afbryder bladtegner Claus Seidel sin egen fortælling om Blækspruttens historie. Begeistret over en særlig forside gør han stop i 1967, hvor to storsmilende mænd i grå jakkesæt og røde slips vinker fra en kongelig karet. Foran agerer en nar i rød uniform kusk, mens tre lakajer er henvist til karetens bagdel.

»Det er så vidunderligt, hvordan Bo Bojesen, som måske er en af de bedste bladtegnere gennem tiden, bruger symbolerne. Alle kender jo billedet af kongen og dronningen på vej gennem byen i guldkaaret. Her er situationen bare vendt helt om,« siger bladtegner Claus Seidel, der sammen med historiker Hannibal Munk kuraterer udstillingen *Blæksprutten 125 år – muntre og skarpe tilbageblik* i Den Sorte Diamant i København.

De tre opvartere med triste miner er Poul Møller fra de konservative, Venstres Poul Hartling og Hilmar Baunsgaard fra de radikale. Indenfor i varmen sidder SF og Socialdemokratiets partiformænd, Aksel Larsen og Jens Otto Krag, hvis regeringssamarbejde gik under betegnelsen 'Det røde kabinet' i oppositionspresen, men som endte i efteråret 1967, da seks folketingsmedlemmer fra SF nægtede at stemme ja til en økonomisk stramning over for lønmodtagerne.

»Det ville jo kræve en hel roman at skrive samme budskab. Dét gør satiretegningen så særlig og skarp. Den vider virkeligheden og smiler ad den. Oftest helt uden ord. Men på en måde, så budskabet stadig er let at afkode for modtageren,« tilføjer Claus Seidel.

'Det er os'

Det satiriske årshæfte Blæksprutten udkom første gang i 1889, hvor demokratiet endnu var ungt. Forlægger Ernst Bojesen stod bag udgivelsen, og i redaktionen var bl.a. tegnerne Alfred Schmidt og Axel Thiess, som har været med til at præge den politiske tegning frem

til i dag. 50 år efter Grundloven i 1849 skulle menigmand fortsat finde sin plads i den offentlige debat. Her fik satiretegningen en afgørende rolle.

»I starten var Blæksprutten et københavnerfænomen, som handlede om og blev læst af de borgerlige kulturpersoner. Altså med nutidens briller en blød streg. Men med tiden bliver satiren tættere knyttet til nationalpolitiske spørgsmål,« fortæller Claus Seidel og fremhæver *Det er os* fra 1933 som den mest berømte af Blækspruttens tegninger.

Her er fire herrer, alle i gulvlang trenchcoat og vigtig hat, på vej til at snige sig ind ad en dør til Kanslergade 10. I den smalle døråbning stikker to mænd næsen frem. Stregen er langt fra naturalistisk, men motiverne genkendelige. Der er øjensynligt »fuld gang i nogle rævekager«, som Claus Seidel formulerer det. Satiren er over Kanslergadeforliget, som blev indgået mellem Venstre og SR-regeringen med Thorvald Stauning som statsminister. I tegningens baggrund surmuler de konservatives John Christmas-Møller over ikke at være en del af aftalen.

En skærpet streg

I dag er det dansk udenrigspolitik, som dominerer siderne i Blæksprutten. Også her tjener den tegnede satire demokratiet, mener Claus Seidel.

»Satiretegningens rolle er at være kritisk over for den måde, verdens problemer som f.eks. de mange krige bliver håndteret. Men tegningens demokratiske rolle er også indenrigspolitisk, hvor den bør kritisere de øverste magttag ved netop at være munter omkring dem,« siger Claus Seidel.

Genkendeligheden, eller nærheden som Claus Seidel også kalder det, hører til satiretegningens demokratiske virke. For på den måde

inviterer den flertallet indenfor. Samtidig lægger den satiriske streg op til eftertanke, når det kunstneriske udtryk gør budskabet sanseligt. »Artistisk alvor« kendetegner satiretegningen ifølge Claus Seidel.

Teksten

I forhold til en journalistisk tekst bliver kritikken skærpet i en tegning af tidligere statsminister Anders Fogh Rasmussen (V) som hulemand med fremskudt mundparti og en køl i hånden i 1993. Ligesom det er svært at overse kritikken, når en tegning i 2005 skildrer selvsamme Fogh i en Rambo-agtig uniform og med abelignende underkæbe midt i irakiske krigsruiner.

Samme billeder ville en journalistisk tekst have svært ved at levere uden at miste sin saglighed. Bladtegningen kan være mere fri, om end den er journalistik på linje med den skrevne af slagsen, understreger Claus Seidel. Mellem Blækspruttens udgivelser er bladtegningen til daglig en del af avisernes dækning af verdens gang. Den er tegnet journalistik.

»Tegnerens råderum er større end de skrivende journalisters, som hele tiden fanges på deres ord. Satiretegningen er mere åben for fortolkning hos modtageren. Men det råderum forpligter også,« siger Claus Seidel og nævner Muhammed-tegningerne som en test af selvensuren.

»Demokratiet er ikke bare noget, der er skrevet ned for over 100 år siden. Det er noget, som må kæmpes for dagligt,« siger han og begræder, at kulturhistorien bliver en tradition fattigere, når den 125-årige Blæksprutte i år udkommer for sidste gang.

sapi@information.dk

Udstillingen kører frem til den 8. januar 2015



'Det er os' fra Blæksprutten 1933. Tegning: Herluf Jensenius/Museet for Dansk Bladtegning

’Bæredygtighed bliver et nøgleord for fremtidens politikere’

I dag har vi ikke længere en tro på, at vi kan aflevere et bedre samfund til vores børn, mener Mogens Lykketoft, Folketingets formand og socialdemokrat gennem 50 år. Det tvinger fremtidens politikere til i langt højere grad at fokusere på bæredygtighed – både den miljømæssige og den sociale bæredygtighed, siger han

Af Casper Dall

Folketingsvalget den 22. september 1964 blev afholdt en tirsdag. Den tirsdag satte 1.103.667 danskere deres kryds ud for liste A. Det gjorde Mogens Lykketoft også. Den dengang 18-årige nyligt uddannede matematiske student havde nemlig i ugen op til valget meldt sig ind i Socialdemokratiet. Det er altså i dette efterår, Mogens Lykketoft kan fejre 50 års jubilæum i den socialdemokratiske bevægelse.

Valget i 1964 gav Socialdemokratiet 41,9 procent af stemmerne og hele 76 mandater i Folketinget. Den slags høje tal kan man i dag kun drømme om i partiet. Men det er ikke kun derfor, at Mogens Lykketoft mener, at 1960’erne var præget af en langt større optimisme, end den der hersker både i Socialdemokraterne og samfundet i dag.

»Tiden i 1960’erne var forbundet med store sociale reformer, en større velfærdsstat og en større lighed, end man tidligere havde set. Velstanden blev løftet, og velstanden blev konverteret til velfærd såsom bedre uddannelse, bedre sundhedsvæsen, bedre børnehaver, bedre ældrepleje og alt det der. Man blev båret frem af en vældig økonomisk vækst. Både den stemning, der var i samfundet efter Anden Verdenskrig, og den styrke, som centrum-venstre-partierne havde, gjorde det muligt at konvertere den økonomiske vækst til noget, der kom ud til ganske almindelige mennesker. Jeg husker helt tydeligt, hvordan arbejdsfolk pludselig fik bil og stod og pudsede dem nede på gaden. Da Socialdemokratiet i 1961 fik nyt principprogram, var der på forsiden af pjecen et billede af Hørsholm-motorvejen. Det er da pudsigt. Motorveje og bilisme var fremtiden. Det var en vældig materiel fremgang. Folk fik parcelhuse, og deres børn fik uddannelse,« siger Mogens Lykketoft.

Den udvikling har i Mogens Lykketofts øjne ikke været dårlig. Bestemt ikke. Der er bare en bagside, mener han.

»Vi er kommet skånsomt igennem krisen, men vi har ikke længere en tro på, at vi kan levere et samfund,

der er endnu bedre til vores børn. Det havde man dengang. Vi troede, at vi med det moderne velfærdssamfund havde styr på det, så vi kunne fordele velstanden rimeligt. Det står langt mindre klart i dag, fordi der er blevet større forskel på folk. I dag er der et forholdsvis lille mindretal, som hamstrer en ualmindelig stor del af nationalproduktet,« siger Mogens Lykketoft og peger på skattesystemet som en af de væsentligste udfordringer i forhold til at skabe lighed og bæredygtighed.

»Vi har svært ved at få skattesystemerne – både nationalt og internationalt – til at være effektive. Velfærdsstaternes største problem er, at vi har svært ved at fastholde, at de velhavende mennesker og selskaber skal betale skat, der hvor de tjener pengene. Vi er for dårlige til at samarbejde, og mulighederne for at løbe uden om systemerne er blevet større med liberaliseringen af kapitalbevægelserne. På flere strækninger er den objektive anledning til optimisme mindre. Det står nu klart, at der er grænser for den type vækst, vi har gennemlevet efter Anden Verdenskrig.«

For Mogens Lykketoft er vækstbegrebet langt bredere end blot økonomisk vækst. Vækst skal også ses i sammenhæng med udviklingen i miljøet og socialpolitikken.

»Vi er nødt til at få en anden forståelse af bæredygtighed. Bæredygtighed er ikke kun miljøet. Det er det også – og det er meget vigtigt. Men bæredygtighed er også social bæredygtighed. Det er meget rart at få skattelettelser, men hvis man spørger de fleste mennesker om, hvad der er bedst for at få skaffet arbejde til mennesker om 10-15-20 år, så vil mange nok hellere vælge investeringer i eksempelvis uddannelse frem for skattelettelser til de rigeste og selskaberne. Det er stadig mærkeligt, at de økonomiske modeller, som er blevet så moderne og definerende for politikken, ikke kan se noget udbytte af at uddanne folk bedre. Det er jo ikke, fordi det ikke er der. Det indgår bare ikke i modellerne. Derfor får man ofte det helt primitive og åbenbare forkerte svar ud af maskinerne, at enhver skattelettelse er en fordel for økonomien, og enhver

forøgelse af udgifterne er en ulempe. Var Stauning blevet præsenteret for det samme, og havde han bøjet sig for det, så var der aldrig blevet lagt en eneste sten til opbygningen af det danske velfærdssamfund.

Bæredygtighed bliver et nøgleord for fremtidens politikere. Det er nødvendigt, at staterne igen får så fremskudt en rolle, at de kan regulere og forhindre, at vi igen skal hærages af gentagne finanskriser,« siger han.

Vi skal indrette os anderledes

Til september ventes det, at Mogens Lykketoft bliver formand for FN’s generalforsamling i New York.

Her vil han få stor indflydelse på, hvilke dagsordener verdenssamfundet dikterer. Selv er Mogens Lykketoft optaget af, hvordan det internationale samfund handler for at mindske klimaforandringerne mest muligt.

»Vi har kun én planet. Vi har kun en begrænset mængde ressourcer. Antallet af mennesker på planeten er næsten tredoblet, siden jeg blev født, og hvert enkelt menneske beslaglægger flere ressourcer end dengang. For første gang i menneskehedens historie har vi en helt afgørende selvstændig indflydelse på klodens udvikling – og potentielt dens overlevelse. Når – og jeg siger ikke ’hvis’ – et par milliarder mennesker i Asien og Afrika rækker ud efter den livsform, vi har haft i Vesteuropa og Nordamerika, så kan man sige, to ting er sikkert: De kan ikke få den livsform, og vi kan ikke beholde den. Vi bliver nødt til at indrette os på en anden måde. Ikke nødvendigvis en dårlig måde, en kedelig måde eller en sørgelig måde, men en anden måde,« siger Mogens Lykketoft.

For ham er klimapolitik nemlig også sikkerhedspolitik.

»Hvis vi ikke individuelt, nationalt og internationalt ændrer adfærd, så kan vi ikke håndtere problemet. Så får vi voldsomme forskydninger af klimaet. Er der noget galt med, at man vil kunne dyrke grøntsager i Sydgrønland? Nej, men problemet er, at så stor en ustabilitet i klimaet på kloden vil med meget stor sikkerhed i mine børns generation drive millioner af mennesker på vandring

og skærpe antallet af konflikter i verden.«

– *Mangler det politisk fokus?*

»Mange politikere har fokus på det, men alt for mange af os mangler nøglen til, hvordan vi kan omsætte det til tilstrækkelig handling. Klimaforandringerne er en udfordring af en karakter, som vi ikke rigtigt har kendt før. Men vi politikere kan ikke bare vente uden at risikere, at balancen er uopretteligt knækket.«

– *Men er der nok politisk handlekraft?*

»I kølvandet på finanskrisen, som i sig selv var en hårdkogt oplevelse, fordi den viste, hvor lidt styr vi havde på grådigheden, og hvor meget balancen mellem stat og kapital var blevet knækket, er vi endt med en meget ustabil tilstand. Markederne er blevet ustabile, og grådigheden er blevet voldsommere og mindre reguleret. Staterne har vist sig at være meget lidt handlekraftige i forhold til at gå op imod det og genskabe en fornuftig, økonomisk udvikling for folk i arbejde. Resultatet er finanskrisen har desværre været, at de politiske systemer er blevet mindre beslutningsdygtige. Det resulterer i onde cirkler, hvor flere og flere men-

nesker vil skifte deres politikere ud, og den politiske fragmentering bliver større. I nogle lande er det stærkt nationalistiske og andre lande totalt anarkistiske partier, som folk retter sig mod i stedet i protest mod, at politikerne ikke træffer beslutninger. Det fører til resultatet, at det er endnu sværere at træffe beslutninger,« vurderer Mogens Lykketoft.

Partier om 50 år?

Den stigende politikerlede i befolkningen bekymrer Folketingets formand. Det samme gør det stigende antal politikere, som vælger at springe fra deres politiske mandat i løbet af valgperioden til fordel for et ’drømmejob’ i det private erhvervsliv. Ifølge Mogens Lykketoft er partierne – især dem med lange historiske rødder – nødt til at forny sig ved at vende tilbage til de klassiske, politiske dyder.

»De gamle politiske partier, som havde deres rod i store folkelige bevægelser, hvad enten det var andelsbevægelsen eller fagbevægelsen, satte kursen i vores del af verden i mange årtier. De partier bliver nødt til stadigvæk at tro på, at folk kan forstå større sammenhænge og har et håb om et liv, der hænger sammen – også for deres børnebørn – i stedet for at tale til folks fordomme eller lade sig styre af meningsmålinger. Politik har for mig altid været et spørgsmål om at gå foran og anviser en vej, hvor det er nødvendigt, vi går. Der har været en tendens til – ingen nævnt, ingen glemt – at man i partihovedkvartererne bare sidder og kigger på meningsmålinger i stedet for at gå ud og sige til folk, at hvis deres børnebørn vil leve i denne verden, så er vi nødt til at gøre noget nu. Tager vi ikke den debat, kan det komme til at svække eller aflive de traditionelle, politiske partier. Vi ved jo fra alle valgforskere, at vælgeropbruddet lige nu er det største siden 1973. Det er enormt. Derfor må vi politikere ikke lade os tyrannisere af spidsvinkling i pressen eller partileders ønske om ro på bagsmækken. Alle gamle politiske partier har et ekstremt behov for at få diskuteret, hvorfor de egentlig skal være her de næste 50 år.«

Der har været en tendens til – ingen nævnt, ingen glemt – at man i partihovedkvartererne bare sidder og kigger på meningsmålinger i stedet for at gå ud at sige til folk, at hvis dine børnebørn vil leve i denne verden, så er vi nødt til at gøre noget nu